

Q&A over 'Geestelijke verzorger in de eerste lijn'

Lijst van gebruikte afkortingen:

VWS	Ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport
VGZV	Vereniging van Geestelijke Verzoekers in Zorginstellingen
SKGV	Stichting Kwaliteitsregister Geestelijk Verzoekers
WPGZ	Werkgroep Pastoraat en Gezondheidszorg van de Protestantse Kerk in Nederland
CIO-G	Centraal Interkerkelijk Contact in Overheidszaken Gezondheidszorg
RING	Raad voor Institutioneel Niet Gezonden Geestelijk Verzoekers
GV Eerste Lijn	Geestelijke Verzorging buiten de zorginstellingen bij de mensen thuis
GCKO	Generaal College voor de Kerkorde
CvR	Commissie van Rapport

Onderstaande vragen (inhoudelijk en procesmatig) zijn opgesteld naar aanleiding van de kanttekeningen die werden geplaatst door de commissie van rapport (CvR) en het tegenvoorstel 07/T1 van Oud. Fledderus, en de overige vragen die tijdens de synodevergadering op 19 juni 2020 zijn geuit. Ook zijn er opmerkingen en vragen verwerkt uit de online hearings over dit dossier op 3 en 8 december 2020.

INHOUDELIJK:

1. Een geestelijk verzorger (omvattende predikant-geestelijk verzorgers en kerkelijk werker-geestelijk verzorgers) die in de eerste lijn wil werken kan toch gewoon naar de RING voor een bevoegdheidsverklaring? Waarom moet de Protestantse Kerk in Nederland zich dan nog bezig houden met de vraag of we voor het werk in de eerste lijn een zending willen geven?

Een predikant kan inderdaad ook naar de RING (een neutrale raad die levensbeschouwelijke legitimatie verleent aan geestelijk verzorgers) als hij/zij geen zending van de kerk wil ontvangen of geen ambtelijke verbondenheid ervaart. Maar de minister van VWS, Hugo de Jonge, heeft aangegeven dat hij hecht aan levensbeschouwelijke diversiteit en voldoende aanbod. De cliënten moeten dus naar de wens van de minister iets te kiezen hebben. De Protestantse Kerk in Nederland is één van de partijen in dit aanbod van levensbeschouwelijke diversiteit, een taak die in de praktijk namens de Protestantse Kerk ter hand wordt genomen door de WPGZ en het CIO-G. Het moderamen ziet in de wens van de minister een oproep om present te zijn in de eerste lijn en dit voor haar predikant-geestelijk verzorgers die in de eerste lijn willen werken goed te regelen.

2. Is de vrijgevestigde geestelijk verzorger met een kerkelijke zending gediend?

Dit heeft te maken met de vereiste bevoegdheid van de vrijgevestigd geestelijk verzorger. De overheid stelt o.a. dat je zowel bevoegd als bekwaam moet zijn om in de eerste lijn als geestelijk verzorger te kunnen werken. Bevoegdheid betekent dat je moet beschikken over een levensbeschouwelijke zending. De Protestantse Kerk wil graag de mogelijkheid bieden aan vrijgevestigde geestelijk verzorgers die in de protestantse traditie staan, om met een zending vanuit de Protestantse Kerk in de eerste lijn te werken. Het verkrijgen van de zending is dus een startvoorwaarde, en de Protestantse Kerk faciliteert door deze te verlenen.

3. Welk profijt heeft de patiënt/cliënt van een kerkelijke zending van zijn/haar geestelijk verzorger?

Het belang van de hulpvrager is bovenal 'geestelijke zorg' die aansluit bij zijn hulpvraag. Dat staat

buiten kijf. Het behoort tot de competenties van een geestelijk verzorger om dat ook te leveren. Tegelijkertijd mag de hulpvrager ook weten in welke traditie de geestelijk verzorger staat. Dat is een kwestie van transparantie, iets wat tegenwoordig ook bij velen hoog in het vaandel staat én wat gebruikelijk is in andere sectoren van categoriaal pastoraat. Deze kwestie van transparantie voert ook terug op de eis van het ministerie van VWS, die stelt dat er levensbeschouwelijke diversiteit en herkenbaarheid moet zijn in de eerste lijn. Het is het recht van de cliënt om wat te kiezen te hebben en ook *weet* waar hij/zij uit kan kiezen.

Het moderamen vindt het dus een zaak van transparantie dat je herkenbaar bent; dat je uitkomt voor je identiteit: dat je laat zien dat je dit werk vanuit de protestantse traditie uitvoert. Daarmee laat je ook zien dat je gebonden bent aan de ethische codes en de kwaliteitseisen van de Protestantse Kerk.

Overigens vraagt de Protestantse Kerk niet dat de geestelijk verzorger zich "... nadrukkelijk al bij binnenkomst aandient als 'door de kerk gezondene'" (CvR). De kerk vraagt alleen - op advies van de WPGZ - dat de geestelijk verzorger op zijn website vermeldt dat hij tot de Protestantse Kerk behoort. Zo wordt er gehoor gegeven aan de vereiste herkenbaarheid vanuit de overheid.

4. Waarom moeten geestelijk verzorgers in de eerste lijn deelnemen aan een kerkelijk collectief, zoals een werkgemeenschap en een begeleidend verband? Daar heeft men toch helemaal geen tijd voor?

De Protestantse Kerk vindt het van belang dat de kerkelijke zending niet slechts een 'instappapier' is, maar dat het ook daadwerkelijk invulling krijgt ten behoeve van het werk van de geestelijk verzorgers. Daarom wil zij geestelijk verzorgers - zowel de reguliere geestelijk verzorgers als vrijgevestigde - ondersteunen door een kerkelijk collectief te faciliteren. Dit kan bestaan uit twee verbanden:

- de werkgemeenschap van predikanten;
- een begeleidend verband.

Het eerste verband is een vorm van erkenning van de geestelijk verzorger in zijn hoedanigheid als theoloog / predikant / kerkelijk werker. Het komt het moderamen voor dat dit alleen maar positief is, omdat er in dit netwerkverband een wisselwerking kan ontstaan tussen de kerk, geestelijk verzorgers en de maatschappij. Deze band met de kerk en andersom is van belang, omdat anders vrijgevestigde geestelijk verzorgers eenpitters zouden kunnen worden. Dit vraagt inderdaad om inspanning van de geestelijk verzorgers zelf, maar ook van de kerk om in verbinding te blijven staan met elkaar en er een waardevolle, inspirerende ontmoeting van te maken die echt bijdraagt aan de blijvende vorming als theoloog, en die best practices kan laten doorklinken in de kerk. Voor de geestelijk verzorgers die de ambtelijke verbondenheid niet zo ervaren, is er de mogelijkheid om dan naar de RING te gaan. Hier hoeft men vanzelfsprekend niet deel te nemen aan een kerkelijk collectief. Echter, als men als *predikant* dit werk in de eerste lijn wil uitvoeren, dan hoort daarbij dat je betrokken bent bij de kerk en mag je andersom verwachten dat de kerk ook betrokkenheid toont (bijvoorbeeld door middel van visitaties). Het komt het moderamen voor om dus niet teveel als eenpitter aan de slag te gaan, maar je juist verbonden te weten met medecollega's in een werkgemeenschap.

Het tweede verband wil juist de geestelijk verzorger ondersteunen in de uitoefening van zijn vak, en wil ertoe bijdragen dat de geestelijk verzorger en de waarde van zijn werk breder wordt gezien en gewaardeerd in de kerk. De ordinantie spreekt nu over een (begeleidings)commissie. Dat dit niet optimaal werkt, is bekend en we gaan daarom zoeken naar betere vormen, *in co-creatie met het werkveld*. We gaan beide verbanden - zowel de werkgemeenschap als de begeleidingscommissie - onderzoeken door middel van een kwantitatief behoefteonderzoek onder

geestelijk verzorgers (zowel uit de eerste lijn als uit andere categoriale pastoraten), in samenwerking met de Protestantse Theologische Universiteit (PThU).

Dit zijn ongetwijfeld activiteiten die een tijdsinvestering vergen, maar binnen de perken van het redelijke, en ze zullen ook veel voor de geestelijk verzorger kunnen opleveren. Andersom verdienen de inspirerende inzichten en ervaringen van geestelijk verzorgers het om in de breedte van de kerk onder de aandacht te komen. De Protestantse Kerk wil graag faciliteren in een wederkerige relatie tussen de ervaringen van de plaatselijke gemeente en het categoriaal pastoraat, waar geestelijke verzorging in de eerste lijn ook onderdeel van uitmaakt.

5. Eén van de eisen van de VGVZ is dat je minimaal 8 uur per week aan portfolio moet hebben, om als vrijgevestigd geestelijk verzorger te kunnen werken. Is dat wel haalbaar als je nieuw bent in dit werkveld?

Deze voorwaarde van de VGVZ komt voort uit het idee dat je ook daadwerkelijk werk van enige omvang in dit werkveld verricht. Het moet niet een incidenteel klusje zijn, omdat dan de professionaliteit niet blijvend is gewaarborgd. Dit geldt in feite voor de uitoefening van elk 'vak'. De Protestantse Kerk heeft daarbij voorgesteld om in een periode van vijf jaar je portfolio op te kunnen bouwen tot het niveau dat de VGVZ eist. Deze mogelijkheid wordt in goede overeenstemming met de VGVZ aangeboden aan pionierende geestelijk verzorgers in de eerste lijn.

6. Kan een kerkelijke gemeente niet zelf een geestelijk verzorger in dienst nemen, zodat deze niet werkt op basis van overheidsbekostiging?

Er bestaat al enige tijd een trend in de ziekenzorg, dat de verzorging steeds meer thuis geschiedt. De overheid besluit: *'Geestelijke verzorging moet ook thuis kunnen geschieden, en wij voelen ons als overheid aangesproken om dat ook te bekostigen'*. Gelet op deze voorgeschiedenis is het niet ongeoorloofd dat de kerk de werkers in dit veld (de geestelijk verzorgers), *die er al zijn*, ook een zending wil geven.

Daarnaast is het denkbaar dat er kerkelijke gemeenten zijn die specifiek op dit werkveld ook actief willen zijn, en daarin financieel willen investeren. In tijden van financiële krimp voor de kerk schatten we niet in, dat dit heel veel zal gebeuren, maar het zou kunnen. Maar dat laat het eerste, eigenlijke punt onverlet.

7. Is het wel netjes dat de kerk voor dit werk zelf geen financiële verantwoordelijkheid draagt?

Dit is al decennia het geval bij predikanten en kerkelijk werkers die in loondienst bij een (zorg)instelling werken. Ook voor hen draagt de kerk geen financiële verantwoordelijkheid. Dat is voor de eerste lijn dus niet anders. De overheid stelt financiële middelen beschikbaar en de predikant of kerkelijk werker voorziet daarmee als vrijgevestigde in zijn onderhoud. Bovendien ziet de kerk in het nieuwe beleid van de minister om geestelijke verzorging in de eerste lijn te faciliteren een erkenning van het belang van geestelijke verzorging. Wij willen daarom graag meewerken om daar invulling aan te geven.

8. Wat is de kerkordelijke positie van degene die namens onze kerk en met een zending van onze kerk in de eerste lijn zullen gaan werken?

Het rapport van het GCKO (ord. 3-23 en ord. 3-12) biedt de ruimte voor onze predikanten en kerkelijk werkers om met een bijzondere opdracht in de eerste lijn te werken. De ambtelijke vergadering is niet verantwoordelijk voor hun rechtspositie. Wel is bij een bijzondere opdracht wezenlijk dat de vergadering ambtelijk verantwoordelijk is voor het werk zelf. De gemeente of de classis die de zending verleent geeft daaraan vorm door met de betrokken predikant of kerkelijk werker een overeenkomst aan te gaan. Deze aanvaardt dan bij de bijzondere opdracht de ambtelijke verantwoordelijkheid van de ambtelijke vergadering die de opdracht verstrekt en

verklaart te aanvaarden dat de gemeente geen enkele financiële verantwoordelijkheid draagt.

9. Betekent het onderscheid in de rol van gemeentepredikant en de rol van geestelijk verzorger, dat je als vrijgevestigd geestelijk verzorger geen cliënten mag aannemen die uit de Protestantse Kerk komen?

Nee. Wat we belangrijk vinden is dat wanneer je als gemeentepredikant aanvullend in de eerste lijn wilt werken als geestelijk verzorger, je dan geen cliënten aanvaardt die lid zijn van *dezelfde plaatselijke gemeente* als waaraan jij verbonden bent als gemeentepredikant of kerkelijk werker. Het is niet de bedoeling dat de gemeentepredikant in kwestie een dubbelrol gaat vervullen in de eigen gemeente. De schijn moet voorkomen worden dat een kerkenraad denkt dat haar gemeentepredikant er via de eerste lijn in eigen gemeente wat bij kan verdienen. Dat zou leiden tot 'betalende' en 'niet-betalende'gemeenteleden. We moeten ook de schijn voorkomen dat de overheid dominees betaalt. Ook het GCKO heeft in deze lijn geadviseerd. "Om vermenging te voorkomen (de overheid wil geen kerken financieren) is het noodzakelijk uit te sluiten dat een geestelijk verzorger werkt in het gebied waarbinnen deze pastorale verantwoordelijkheid heeft". Daarom is het van belang dat kerkenraden duidelijk geïnstrueerd worden over wat wel en niet kan binnen de subsidieregeling.

Deze scheiding van rollen is geografisch, d.z.w.: elke gemeente heeft haar grondgebied (ord. 2-4-1). Op dat grondgebied is een gemeentepredikant pastoraal verantwoordelijk. De nieuwe toelichting op de kerkorde zegt nogal nadrukkelijk: 'De kerkenraad kan niet zomaar stellen dat de predikant zich in de pastorale zorg dient te beperken tot de eigen kring' (pag. 87). Dus om eea. overzichtelijk te houden: op het grondgebied van de eigen gemeente kan de gemeentepredikant niet tevens als ZZP-er, op basis van overheidsbekostiging, als geestelijk verzorger actief zijn.

9. a Hoe zit de gebiedsafbakening precies tussen wijkgemeentes en centrale gemeentes voor predikanten die als geestelijk verzorger aanvullend in de eerste lijn willen werken?

De scheiding van rollen tussen gemeentepredikant en aanvullend het werk als geestelijk verzorger in de eerste lijn is geografisch van aard. Dat wil zeggen: men aanvaardt geen cliënten uit de eigen gemeente waarvan men tevens gemeentepredikant is. In een gemeente met wijkgemeentes is de predikant inhoudelijk primair verbonden aan de wijkgemeente (niet alleen), maar zijn rechtspositie ligt bij de algemene kerkenraad. Om die reden geldt in een gemeente met wijkgemeentes het hiervoor gestelde voor het *totale* grondgebied van de ('centrale') gemeente. Anders ligt toch het gevaar van rolvermenging op de loer, al is het maar in de beeldvorming.

9. b Wat als een gemeentelid een fulltime geestelijk verzorger (in de eerste lijn) benadert voor een gesprek, terwijl die geestelijk verzorger ook lid is van dezelfde gemeente?

Ben je als fulltime geestelijk verzorger (in de eerste lijn) verbonden aan een plaatselijke gemeente als kerklid, dan staat het gemeenteleden van dezelfde gemeente vrij om een gesprek aan te vragen bij jou in plaats van bij hun eigen gemeentepredikant. De client heeft recht op een gesprek met iedere geestelijke verzorger die hij/zij wenst. Voor de geestelijk verzorger in kwestie geldt wel dat niet de gemeente de markt is, maar in de eerste plaats de wereld buiten de kerk. Dat hier af en toe overlap of doorverwijzing ontstaat, hoeft geen enkel probleem te zijn.

9. c Hoe zit het dan met eventuele concurrentie tussen de gemeentepredikant van de lokale gemeente en de geestelijk verzorger die verbonden is aan diezelfde lokale gemeente?

Essentieel is dat er goede verbinding is tussen de gemeentepredikant en de geestelijk verzorger in de lokale context. Men moet elkaar weten te vinden en goed contact onderhouden, juist om eventuele concurrentie te vermijden. Dit vraagt om een investering van beide kanten. Daarom is een werkgemeenschap ook zo van belang voor geestelijk verzorgers in de eerste lijn, omdat men op deze manier deel uit maakt van een inspirerend netwerk van collega's; ervaringen kan

uitwisselen, als ook afspraken kan maken. We adviseren daarom dat er een goede lijn tussen de kerk en geestelijk verzorgers moet bestaan, maar ook omgekeerd. Geestelijk verzorgers spreken vaak cliënten die men ook weer kan doorverwijzen naar een lokale geloofsgemeenschap. Dit kan alleen als er een goede verbinding is met de desbetreffende gemeentepredikanten en geestelijk verzorgers in de eerste lijn. Ook is het van belang dat kerkenraden goed geïnstrueerd worden waar deze subsidieregeling wel en niet voor bedoeld is, en dat we na enige tijd evalueren hoe het in de praktijk verloopt.

9. d Aan welke eisen moet een gemeentepredikant eigenlijk voldoen om naast zijn huidige werk ook als geestelijk verzorger in de eerste lijn te kunnen werken?

Hiervoor geldt dat gemeentepredikanten aan dezelfde eisen moeten voldoen als geestelijk verzorgers, om in de eerste lijn te kunnen werken. Zie hiervoor het [schema met voorwaarden](#).

10. Door de kerk is bewust gekozen om predikanten niet als zzp'ers te laten werken. "De predikant die hulpdiensten verricht in een buurgemeente kan dit nooit als zzp'er doen" (GCKO). Loopt de kerk niet het risico dat er straks door de belastingdienst gezegd wordt dat er geen onderscheid is met een predikant die uit preken gaat, of in een buurgemeente pastoraat verricht?

De argumentatielij is:

1) primair: we willen iets regelen voor personen die reeds geestelijk verzorger zijn, namelijk dat zij in de eerste lijn kunnen gaan werken;

2) als het dan gaat om gemeentepredikanten, die dit ook wel zouden willen doen, stellen we: akkoord, maar dan moet de onderscheiding scherp zijn: een duidelijke lijn tussen je werk als gemeentepredikant op basis van de kerkorde, en je werk als geestelijk verzorger als ZZP'er, met alle eisen die daarbij horen.

In feite is deze 'zorg' voor de belastingdienst dus een argument pro een heldere onderscheiding.

11. Is er verschil in begeleiding van predikant-geestelijk verzorgers en kerkelijk werkers-geestelijk verzorgers? De achtergrond van de verschillende kerkordelijke regeling is namelijk dat een predikant geen andere contacten heeft dan de begeleidingscommissie, terwijl de kerkelijk werker als ouderling lid is van de kerkenraad.

In de uitwerking van de begeleiding/facilitering die de kerk aan geestelijk verzorgers wil bieden zullen we inderdaad goed moeten kijken naar de differentiëring tussen predikanten en kerkelijk werkers.

PROCESMATIG:

12. Wat is nu de status van dit dossier GV in de eerste lijn?

Tijdens de synodevergadering op 19 juni 2020 werd de regeling in de ordinantietekst (het 'kader') voor de 'bijzondere opdracht voor GV in eerste lijn' goedgekeurd. Echter, over de uitvoeringsregels (de voorwaarden), die de WPGZ (werkgroep Pastoraat en Zorg) de synode adviseerde, en die waren vastgelegd in het aanvullende besluitvoorstel, werd de GS het niet eens. In de synodevergadering van januari 2021 keert dit besluitvoorstel terug op de agenda.

13. Waarom wordt er nu niet geconsidereerd over de voorgestelde ordinantiewijziging?

Het kader is de regeling in de ordinantie. De ordinantie is in eerste lezing aanvaard. Normaal gesproken is het dan nog geen geldend kerkrecht, maar dient de tekst ter consideratie in de classes aan de kerkenraden gestuurd te worden, met het oog op bespreking in tweede lezing (en daarmee is één jaar gemoeid).

Echter, in dit geval had het GCKO al een 'voorlopige correctie' toegepast, met precies dezelfde

inhoud als de ordinantie. Die correctie is wel geldend kerkrecht, totdat over de ordinantie in tweede lezing is beslist. Het kerkordelijk kader geldt formeel dus al. Het kader alleen is echter zonder de aanvullende voorwaarden nog geen werkbare regeling. Daarom heeft het moderamen dit dossier voorlopig aangehouden.